

УДК 37.016:811.161.2

ТИПОЛОГІЯ СЕМАНТИЧНИХ ПОЛІВ ПОРІВНЯННЯ ЗА ЗНАЧЕННЯМ ОБ'ЄКТА (на матеріалі роману-колажу Д. Кешелі "Родаки")

ЗАСКАЛЕТА В. П.

кандидат філологічних наук, доцент
Київський національний лінгвістичний університет
v_zaskaleta@ukr.net

У статті встановлено типологію семантичних полів порівняльних конструкцій за значенням об'єкта порівняння на матеріалі роману-колажу Д. Кешелі "Родаки", описано лексико-семантичні групи цих полів, виявлено найбільш репрезентативні щодо різноманітності об'єктів порівняння та кількості лексико-семантичних груп семантичні поля, окреслено перспективи подальших студій.

Ключові слова: порівняння, порівняльна конструкція, об'єкт порівняння, компаратор, семантичне поле, лексико-семантична група.

TYPOLOGY OF SEMANTIC FIELDS OF COMPARISON FOR THE OBJECT VALUE (on the material of D. Keshelia's novel collage "Rodaky")

ZASKALETA Valentyna Petrivna
PhD, Associate Professor
Kyiv National Linguistic University
v_zaskaleta@ukr.net

Introduction. Artistic comparison is one of the most expressive trails, and it is often used by word masters to depict the appearance of characters, their way of thinking, peculiarities of speech, behavior, and others like that. Classical comparison has a three-component structure, which includes: 1) the subject of comparison; 2) the object of comparison; 3) a sign on the basis of which there is a comparison of objects. It is the object of comparison and the characteristic by which the unknown and well-known objects are compare are the most important components by which the writer manages to bring to the reader a certain emotion – sympathy, neglect, compassion, fear, laughter, etc.

The purpose of this article is to distinguish the semantic fields (hereinafter SF) of the comparative constructions used by the writer D. Keshelia in his novel Collage of the elements of the national life of "Rodaky", in terms of the object of comparison.

Research methods. The continuous sampling method was used to collect actual material; the method of classification and systematization for referring the material to the corresponding lexical-thematic groups hereinafter LSG)), and the method of quantitative calculations was used to detect the frequency of objects of comparison of a particular semantics.

Research results. The analysis of the actual material (without taking into account the grammatical structure of the comparative construction) allowed to distinguish according to the value of the object of comparison such SP: "man", "living nature", "immortal nature", "objects created by man", "time", "abstractness", "Mythical names".

Conclusion. The best represented in the novel by D. Keshelia "Rodaky" from the point of view of the object of comparison is SF "man". This field is represent by 136 names that can be attribute to five such LSGs: 1) persons; 2) body parts names; 3) the names of famous historic persons; 4) names of persons – characters of the Bible; 5) the names of groups of people. Slightly inferior to the number of items of comparison objects SF "wildlife". It is make up of 124 titles, which refer to five such LSGs: 1) plant names; 2) names of animals and birds; 3) the names

of insects. SF “items created by a person” is represent by 65 nominations, classified as such LSG: 1) households; 2) the names of the transport, its parts, devices related to the regulation of traffic and the names of agricultural machinery; 3) the names of parts of buildings and materials. SF “Inanimate Nature” is represent by 32 names, which are divide among such LSG: 1) names of substances and materials; 2) the names of the phenomena of nature; 3) locations; 4) cosmic; 5) names of water objects. The least commonly used objects of comparison are the SF “abstract”, implemented by 11 examples of use, SF “mythical names”, also represented by 10 names, and SF “time”, formed by six tokens.

Key words: comparison, comparative construction, subject of comparison, comparator, semantic field, lexical-semantic group.

Формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розв’язання. Порівняння – це тропейна фігура, у якій мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, властиві для інших осіб, предметів, явищ або дій (Мацько, 2003, с. 359). Художнє порівняння є одним з найвиразніших тропів, а тому його часто використовують майстри слова для змалювання зовнішності персонажів, їхньої вдачі, особливостей мовлення, поведінки тощо. Образне порівняння вихоплює одну якусь найвиразнішу ознаку, часом несподівану, і робить її основною, ігноруючи всі інші. Такі порівняння здебільшого емоційно забарвлені й допомагають авторові посилити комічність чи трагічність змалюваної ситуації, викликати різноманітні емоційні реакції найширшого діапазону – гнів, осуд, страх, співчуття, радість, сміх тощо.

Дуже цікавим щодо специфіки уживання порівнянь вважаємо роман сучасного закарпатського письменника Д. Кешелі “Родаки”. Написаний мовою, надзвичайно багатою на різноманітні метафоричні перенесення, антитези, несподівані, яскраві, дотепні авторські порівняння, фразеологізми, попри схвальні відгуки читачів, він, крім поодиноких статей (див. Заскалета, 2017), ще не був предметом мовознавчих досліджень, що й зумовлює актуальність цієї праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художні порівняння неодноразово ставали об’єктом наукового зацікавлення лінгвістів. Найчастіше дослідники вивчають порівняльні конструкції як компонент простого й складного речень з урахуванням їхніх формально-граматичних та функційно-синтаксичних особливостей (Кучеренко, 1959; Рошко, 2001; Баранник, 1980), намагаються розробити критерії розмежування порівняльних зворотів і підрядних порівняльних речень (Рошко, 2000; Дуденко, Комарова, 2017), з’ясовують кількісний і якісний вияв модально-порівняльних часток, сполучників і сполучних слів у порівняльних конструкціях (Педченко), розглядають їх як семантико-стилістичний засіб творення зорових, звукових, одоративних, емотивних образів (Мацько, 2009), як елемент ідіостилу певного автора (Бондаренко, 2013; Конторчук, 2010; Олексенко та ін.), виявляючи, зокрема, й гендерні особливості порівняльних конструкцій (Вороніна, 2011), щоразу вводячи до наукового обігу тексти творів письменників, які під відповідним кутом зору ще не були вивчені. Відомі також зіставні дослідження порівняльних конструкцій на матеріалі кількох мов (наприклад, Волощук, 2013 та ін.).

Метою цієї статті є створення типології семантичних полів (далі СП) порівняльних конструкцій за значенням об’єкта порівняння на матеріалі роману-колажу Д. Кешелі “Родаки”. **Завдання** статті вбачаємо в аналізі семантичної структури порівнянь, у віднесенні об’єктів порівняння залежно від їхнього значення до лексико-семантичних груп, на основі яких та на основі взаємозв’язків між якими окреслимо відповідні СП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Семантика порівняльних відношень ґрунтується на складних процесах розумової діяльності людини, невід’ємним складником якої є асоціації, що виникають унаслідок чуттєвого сприймання дійсності. Така семантика може бути втіленою в порівняльних конструкціях, яким властиві багата мовна палітра та розмаїття граматичних

форм (Волощук, 2013, с. 31). З погляду структурних та граматичних особливостей порівняння може бути виражене такими способами: 1) порівняльними зворотами, які є членом речення; 2) так званим орудним порівняльним, що теж є членом речення; 3) прислівниковою формою з **по-**, особливо ті, що мотивуються іменниками – назвами істот; 4) словосполученнями **бути схожим на, бути подібним на / до** чи синонімічними лексемами на взірць **нагадувати, здаватися** тощо та іменником – об'єктом порівняння, 5) прикладковими формами; 6) різноманітними щодо будови підрядними реченнями з основною або додатковою порівняльною семантикою.

Класичне порівняння, на думку більшості дослідників, має трикомпонентну структуру, до якої входять: 1) суб'єкт порівняння; 2) об'єкт порівняння; 3) ознака, на основі якої відбувається порівняння предметів. Саме об'єкт порівняння та ознака, за якою порівнюють невідомий і добре відомий предмети, є тими найбільш вагомими складниками, за допомогою яких письменникові вдається викликати в читача певну емоцію – симпатію, зневагу, співчуття, страх, сміх та ін.

Аналіз порівняльних конструкцій з погляду семантики їхніх компонентів дозволяє класифікувати їх окремо за значенням суб'єкта порівняння, об'єкта порівняння та за основою порівняння, а також виявити семантичні типи порівнянь залежно від суб'єкта та об'єкта порівняння водночас. З погляду різноманітності та кількості представлення в романі Д. Кешелі "Родаки" в ролі суб'єкта порівняння найчастіше фігурують лексеми, що входять до семантичного поля (далі СП) "людина". Рідше в ролі компаранта фіксуємо лексеми, які утворюють СП "жива природа", "нежива природа", "абстрактність", "предмети, створені людиною". Найменш уживаними як суб'єкт порівняння є лексеми СП "час" та СП "міфічні назви" (Заскалета, 2018).

Об'єктами порівняння, на думку Т. Павлюк (2009), можуть бути одиничні речі та явища, сукупності їх, загальні поняття, а також той самий об'єкт у різних просторових положеннях і часових станах, тобто порівнянню можуть підлягати найрізноманітніші за своєю природою об'єкти (6, с. 147). На відміну від логічного порівняння вдалий вибір об'єкта (компаратора) в художньому порівнянні допомагає авторові створити потрібний стилістичний ефект несподіваності, оригінальності, акцентуації на зв'язках, які суперечать раціональному мисленню й так званій логіці речей (Павленко, 1979, с. 80, Голоух, 1991, с. 4).

Аналіз фактичного матеріалу (без урахування граматичної структури компаративної конструкції) дає змогу виокремити за значенням об'єкта порівняння такі СП: "людина", "жива природа", "нежива природа", "предмети, створені людиною", "час", "абстрактність", "міфічні назви".

СП "людина" утворене найбільшою кількістю компараторів. Його структурують, зокрема, такі лексико-семантичні групи (далі ЛСГ):

1. ЛСГ – **персоніми**, що представлена такими тематичними підгрупами:

а) найменування за віком, статтю та подружнім статусом (*немовля, дитина, дітваки; дівка, дівча, дівчата-підлітки, дівчисько; бабуся, молодиця, вдовиця*), наприклад: *І була вона [Фіскарощка] як заблукала в лісі дитина – роззублена, безпомічна і безсила* (с. 120); *А прямо перед нами сидить собі при дорозі пишнотілою молодницею гора Ловачка* (с. 64); б) найменування за родинними зв'язками (*баба, батько, рідний брат, дідико, донька, найрідніша людина, мамка, мати, тітка*), наприклад: *Наша Ловачка, наче любляча мати над колицкою первістка, ніжно схилилась над Мукачевом...* (с. 335); *З усього Божого дня я найбільше любив ранок. У нього завжди тепла й лагідна, як у моєї мамки, усмішка, добродушне і миле, як у баби Фіскарощки, обличчя і веселі й осяйні, як у тітки Маргарити, очі* (с. 226); в) найменування за родом заняття, посадою (*балерина, бойовик, вояки, гендлярі, гусар, газда, директор шоколадної фабрики, есесівець, кишеньковий злодій, податковий інспектор, легіонери, піратський капітан, м'ясник, начальник комуністичної партії, партизан, першокласник, селянин, скрипаль, солдат, спекулянт,*

суддя, індійські танцівниці, уповноважений, черниця-великомучениця, школяр), наприклад: Сонце, зітхаючи й тримаючись, **як старий селянин**, за нароблений попереk, помату сідало за обрїй... (с. 245); ...Микита точно так випозїрує, **як шпїкулянт із мукачївської торговиці**. Никай, тварь має, **як ракошинський м'ясник**... (с. 75); невеличка ряба курка почала притакувати есесївцю на закарпатському діалекті і весь час дивилась на мене таким поглядом, **як податковий інспектор на того, хто прийшов повідомити про своє банкрутство** (с. 316); г) найменування за станом здоров'я тощо (епілептик, живий, мертвий, калїки, короставий, навїжений, слїпа, слїпець, слїтий, хворий), наприклад: Органїзм пана Годї мав дивовижну властивїсть: тїльки-но інспектор випивали, через кожні п'ять хвилин, **як навїжені**, бігали до туалету по-мокрому (с. 99); Однокласники сахались від мене, **немов від короставого** (с. 341); г) найменування за особливостями поведінки (ерїшник, блудниці, газда, праведник, лицар, неприкаяний, капосне дитя, п'яний, ошпарений, шалений), наприклад: ...нянько метали собою на цьому світі, **як неприкаяний** – де заробити, а де вкрасти... (с. 189); [навколишні гори і пагорби] ...**наче п'яні**, втративши здоровий глузд, забуляли-загуляли цвїтом абрикос, персиків, слив, черешень і всякого різнотрав'я (с. 311); д) найменування за соціальним статусом (циганський барон, бїженці, жебрак, княгиня, князь, англїйська королева, панї-генеральшїї, сирота, наслідний принц, цариця): наприклад: Побачивши Соломона, що сидїв у домовині, **наче циганський барон**, і вдоволено усміхався, тїтка дико заверещала (с. 213); Почував себе достоту так, **як наслідний принц**, якому пообїцяли на завтра коронування, а за хвилину до церемонї неспогадано з'ясувалось – на престол з'явився ще один претендент (с. 157); Дїд крутив серед дороги бабою, **як жебрак бїдою**... (с. 79); е) найменування за тимчасовим статусом (дївка-відданиця, колядники, наречена, невіста, весільні старости), наприклад: У всі пори року наша Ловачка – мила, рїдна і красива. Але восени! Розмальована гарячими і соковитими барвами, вона дійсно **немов червонощока і багата верховинська дївка-відданиця** – ну прямо-таки кров із молоком (с. 64); А тепер, захмелїлі од весняного шаленства, паровози раз у раз скрикують гучно і дзвїнко, **наче весільні старости**, що закликають гостей і перехожих за ситї святковї столи (с. 335); є) найменування-етноніми і подїбні (гуцулка-молодиця, цигани, циганин, циганка, циганчата, негр, римляни, татари, турок), наприклад: ...дорога тїтка Маргарита дивилася на мене, **як римляни на Нерона**, коли той спалив торговий центр мїста (с. 280); [дошї] Налетїли, **як ердильські цигани** (с. 9); Я, свистячи від радостї, а баба, репетуючи од страху, летїли верхи на домовині, **як татари**, через Палестину, Бразилїю, Аргентину... (с. 95); ж) найменування за стосунком до віри, належнїстю до певної політичної партїї та под. (атеїстка, вірник, комунїстка, любитель і знавець породистих коней, християнин, істинна християнка), наприклад: – Та я їм, **як чесна комунїстка**, вишїтко по честї розказала про того жїжвана і курваша (с. 133); Перед директорськими дверима баба, **як істинна християнка**, ревно осїналась хрестом... (с. 323); з) найменування за іншими особливостями (карлики, смертники, потопельники, потопаючий, породїлля, культурна челядина), наприклад: З гордо піднятими головами і палаючим гнївом в очах обоє – Фїскарошка і Танкїстка – йшли з дому твердо і невмолимо, **як смертники, обв'язані вибухівкою, на ворожї танки** (с. 53).

2. ЛСГ – **соматизми**. Ця група репрезентована лексемами вени, волосинка, губи, долонї, долоня, жили, зуби, лоб, обличчя, очі, пальці, рука, серце, торомба (губа), цицька, щока, шия, наприклад: воно [лїве вухо], бїдне, відразу надулось, **як торомба**... (с. 34); Це був унікальний арабський скакун – стрункий, із чутливими, **як пальці скрипаля**, ногами... (с. 370); І пахне для мене цей час, **як губи маленької дитинки**, – свїжим пухнастим молоком (с. 155).

3. ЛСГ – **назви відомих історичних осіб**. Ця група представлена такими номенами, як грек Ахілл, Орлеанська дїва, есерка Каплан, князь Ігор, цар Ксеркс, Нерон, опришок Пинтя, наприклад: ...я прямував твердо, був непохитним, **як князь Ігор перед походом на половцїв** (с. 163); На портретї Фїскарошка мала такий переполошено-панїчний вигляд, **як есерка Каплан після невдалого замаху на Ленїна** (с. 292).

4. ЛСГ – **біблеїзми**, до складу якої ввійшли номени *благородна діва, Мойсей, Мадонни, воскресаючий Лазар, блудний син, отець*, наприклад: *Пан учитель Фийса ... вздрівши в руках нишпорки корчагу сливовиці, немов воскресаючий Лазар, кілька разів повільно кліпнули* (с. 285); *Я стояв на порозі перед класом, як блудний син перед вітцем* (с. 33).

5. ЛСГ – **назви казкових персонажів**, утворена трьома онімами, як-от: *Леніна я порівняв з опришком Пинтею і сказав, що про його життя ще ліпше люблю читати, як казки про Кацця Безсмертного, Івана-дурака і Чудо-юдо* (с. 49).

6. ЛСГ – **назви груп людей**, що репрезентована словами *армія, орда*, наприклад: *Геть розчарований, розбитий і знищений, дивився [я] на Маню, як цар Ксеркс на потовчену спартанцями армію...* (с. 313).

СП "жива природа" структурують такі лексико-семантичні групи:

1. ЛСГ – **флороніми**, у межах якої можна виокремити такі підгрупи:

а) назви квітів, зокрема польових (*волошка, ромашка, божя кульбабка, кульбаба*), садових (*бузок, троянда, божя ружа, півонія, хризантема*) та лісових (*барвінок, растик, снігова чічка*), наприклад: *Пан учитель Фийса, наче зморена засухою ромашка після благодатного дощу, підняв голівку, похитався і почав на очах цвісти* (с. 231); – *Ви лем, пане учителю, попозерайте на сесе ягнятко, на сесі сині, як барвінок, оченята...* (с. 27); ...*голова [діда], наче зів'яла хризантема, впала на груди* (с. 70); б) назви городніх культур та їх плодів (*бульбочка, гарбуз, капуста, квасоля, квасоліни, пасуля-бумбачка, перець, парадички (помідори), помідор, соняшник, хрін, цибуля, часник*), наприклад: [Митрик]: ...*я всю ніч горів і таки мав високу температуру. А до ранку вже був бадьорий, гострий, як молодий часник, і здоровий, як свіжий хрін!* (с. 339); *Він [майор] був ... червонощокий, як болгарський помідор...* (с. 59); в) назви садовини (*апельсини, джонатани, груші медівки, горіхи, сливи-ренклоти, яблуко, яблучко*), наприклад: *А це славилася черешня плодами неймовірної величини – майже як сливи-ренклоти, із запахом ванілі і смаком перезрілого абрикоса* (с. 135); г) назви диких і плодових дерев (*дуби, тополиця, яблуні*), наприклад: ...*за ним пару разів приходила вночі якась дивна жінка – висока-висока, як тополиця* (с. 120); г) назви частин рослин, їх плодів (*качан капусти, стручок (квасолі), коріння, вербові котики, листя клена, соняшникове насіння, пелюстина, пелюстини троянди, пелюстки магнолії*), наприклад: ...*пальці нагадували щойно вирване із землі, покручене коріння* (12, с. 194); *Це слово було сріблясте... як листя клена...* (с. 88); д) інші назви, які через неоднорідність позначуваних предметів й одиничні випадки уживання складно уніфікувати за допомогою певного найменування (*гриб-порохнявка, суха лобода, лісові суниці, трава, полунична ягода*), наприклад: *У цю мить баба здалася панові вчителю такою соковитою і привабливою, як визріла полунична ягода* (с. 158).

2. ЛСГ – **зооніми**. У складі цієї групи, крім гіперонімів *звір, пітята, птахи, пташка, птиця, пуцьвірінок, хижак, худоба*, спостерігаються фауноніми – гіпонімічні найменування та орнітоніми – гіпонімічні найменування. Лексеми-зооніми можуть містити вказівку на вік (*молодий бичок, кошеня, лошак, вороненя, пуцьвірінок*), стать (*заєць, зайчиха, жеребець, кобила, лебедичя*), різновид (*жаба-коропаня, лопухівська жаба, африканські кобри*), мати емоційне забарвлення (*поросятко, коровисько, котяра*), бути діалектними (*мацур (кіт), бузько, бузьок, бусол (лелека)*). Фауноніми як об'єкт порівняння групуємо так:

а) назви свійських тварин (*баран, віця, віці, бик, молодий бичок, бугай, віл, кінь, жеребець, кобила, лошак, корова, коровисько, теля, коза, поросля, поросятко, свиноматка, свиня*), наприклад: [Митрик про батька]: – *Мій отець дома і, думаю, живий і здоровий, як бугай...* (с. 34); *Тим часом Піфагор вивчив китайську, японську, кілька арабських і навіть мову якогось африканського племені, а російська вперлася йому в голову козою – і ні на крок уперед* (с. 97); частин їхнього тіла (*писочок щеняти, коров'ячий хвіст, гусяча шия*), наприклад: *Позаду неї, як шия за гусячою головою, теліпається дід Соломон. А за ним, як коров'ячий хвіст, волочуся я...* (с. 77); та покриву

тіла (*пир'їнка, овеча шерсть*), наприклад: [Штефан] ... *прокинувся від білого і пухнастого, як овеча шерсть, світла...* (с. 115); б) назви домашніх тварин (*кіт, мацура (кіт), котяра, кошеня, хорт, сторожові пси*), наприклад: *Від тих харчів я, як мисливський хорт, легкий, худючий...* (с. 312); в) назви диких тварин (*білка, борсук, ведмідь, вовк, вовчиця, жаба, жаби, жаба-коропаня, пуголовок, засць, зайчиха, їжачок, мишка, олень, ховрах*), наприклад: *Дід тільки отетеріло, як ховрах, лунав очима навкруги й дригав, як лопухівська жаба, ногами* (с. 76); [баба] ... *прудкіше білки, миттю вискочила на черешню* (с. 135); г) назви екзотичних тварин (*бегемот, кенгуру, мальфеня (мавпеня), осел, слон*), наприклад: *Щоправда місяць мій дідико лежали у шпиталі, а відтак ще з півроку ходили з такими губами-торомбами ... як у килавого (неповороткого, повільного; який має грижу – Д.К.) бегемота* (с. 71); *І похитуючись, немов бойовий слон, нянько рушали додому* (с. 137); г) назви плазунів, у тому числі екзотичних (*змія, гадючки, африканські кобри, пітон*), наприклад: *Баба ж Фіскаррошка і Чеська Мікроба ... сплелися шиями в затяжному родинному поцілунку, як африканські кобри* (с. 72).

Орнітоніми як об'єкт порівняння групуємо так:

а) назви свійських птахів (*гусак, гуска, гуси, індик, качка, курка, квочка, півень, пітята*), наприклад: *Дід Соломон й собі хутко заворушився біля печі і, наче квочка, що відчула під собою перше курчення, радісно заквакчав...* (с. 231); *Доки відповідали зразкові учні, наші перевіряльники дримали і позіхали, а тільки-но почав говорити я, стрепенулися і витягнули шиї, як гуси, почувши наближення лисиці* (с. 48); та частин їхнього тіла (*куряча гузиця*), наприклад: [Микита (Хрущов)] ... *тварь має, як ракошинський м'ясник, а писок – як куряча гузиця* (с. 75); б) назви диких птахів (*бузько, бузьок, бусол, ворона, вороненя, голуби, горобок, горобці, деркач, куріпка, ластівки, лебедиця, орел, перепілка, сова, солов'ї, сорока, чапля*), наприклад: *Дід Соломон, хоч і виявився більш стійким, витривалішим, але невдовзі ним почало лихоманити, а далі видуло очі, як у бузька* (с. 52). *Її [баби Фіскаррошки] бідне серце, як наполохана пострілом сорока, притьмом вирвалося із грудей і, йойкаючи, почало метатися над селом, волаючи про поміч* (с. 53); в) назви екзотичних птахів (*пава, павич, страус, фазаниха*), наприклад: *Вона [черешня] здавалася райським птахом павичем, який присів на хвилику перепочити по дорозі між грішною землею і садами едему [пан Фийса] ... одразу позеленів від страху і затрусив, як страус, головою...* (с. 288).

3. ЛСГ – **назви комах** тощо. Ця група репрезентована лексемами *бджоли, воші, гусениця, дроздофіли, метелик, муха, оса, саранча, слимак, черв'як, цвіркуни*, наприклад: *Несміливо, немов цвіркуни, обізвалися цимбали* (с. 252). *І ось ця клята осінь ціле літо, наче капосна оса, сиділа мені на носі і постійно жумчала-жумчала...* (с. 26).

СП “**предмети, створені людиною**”, що представлено трьома ЛСГ:

1. ЛСГ – **побутовізми**, до якої входять такі підгрупи: а) назви страв, випічки, і продуктів харчування та ін. (*скоринки буханця, делікатеси, вівсяний корж, крумплі підбивані, городське морозиво, олія, суповий набір, великодні паски, несолоне тісто, хліб, шматки шинки, бюджетний шовдар, печене яблуко*), наприклад: [пан Фийса] *Котився по класу веселий і щасливий, як великодній писанка...* (с. 46); *Особливо тепло серед гостей зреагував пан учитель з пісним, як вівсяний корж, обличчям* (с. 48); та спиртних напоїв (*вино, пиво, самогонка*), наприклад: [дід Мішо]: – ... *я такий слабкий ... як мукачівське пиво* (с. 9); б) назви знарядь праці та пристроїв (*мітла, тилосос, поливачки, ціпи, самогонний апарат*), наприклад: ... *баба [крутила] дідом, як відьма мітлою* (79); *Моя допитлива голова, немов тилосос, всю цю інформацію до останньої пилинки всмоктувала в себе...* (с. 299); в) назви предметів побуту, меблів тощо (*дзеркало, килими, колиска, перини, простирадла, ліхтарі, помивалька, трон*), наприклад: *А на тім дереві печальними осінніми ліхтарями звисають стомлені грона* (с. 106); *Я ж собі поважно, немов на троні, сидів на солонівецькому ящику з дровами і застиг у бентежному очікуванні* (с. 338);

г) вестизми (*бантик, будюгови* (трусн), *сережки, грецька туніка, шовкова фата, циганські хустини*), наприклад: *Майже над кожною будкою висіли гігантськими намистинами в'язанки жагучо-червоного, як циганські хустини, перцю* (с. 192); *Велетенськими серезками звисали на стовпах грона гонорового й самозадоволеного винограду* (с. 192); г) назви місткостей (діжка з водою, бочка, лантух), наприклад: *Упродовж усього спектаклю, розіграного бабою Фіскарешкою, я хоч і стояв смиренно, проте був байдужий, як дерев'яна бочка* (с. 327); д) назви виробів, що імітують людину, форму тіла або частини тіла людини (*манекен, опудало*), наприклад: *Так і закам'янів наш дідо напівприсядки біля печі, до того ще й руки розкинув, немов городнє опудало* (с. 89); е) назви засобів військового ураження (*авіабомба, хімічна зброя, куля*), наприклад: *Тутки підбігає до нас якась дуже повна паніка – точно велика начальниця, бо прокурена, як бюджетний шовдар, і пахне перегаром, як хімічна зброя* (с. 152); є) назви іграшок (*дзига, лялька, м'яч*), наприклад: [Фіскарешка]... *вся, наче порцелянова лялька, засяяла від щастя* (с. 283); ж) назви музичних інструментів (*скрипки*), як-от: [наш рід]... *на гостину... як скрипки яворові: кліп-кліп оком – і вже готові* (с. 63); и) назви грошових одиниць (*долари*), як-от: *І ось святкові, врочисті, повні достоїнства і самоповаги, як новенькі долари, вирушаємо втрех із дому* (с. 63); і) інші назви, які через неоднорідність позначуваних предметів складно уніфікувати за допомогою семантичного критерію (*антени, грамплатівка, дзвіночок, прапор, смолоскип*), наприклад: *Не встигла Фіскарешка розгадати віщий сон Соломона, як на східцях перелякано заgrimіли відра, заверещали сінешні двері і в хату палаючим смолоскипом влетіли мої солодкі нянько* (с. 85).

2. ЛСГ – назви сільськогосподарської техніки (*молотарка, трактор*), наприклад: [Фіскарешка]... *в напльві піднесення могла, як молотарка, безгавно сипати цілі промови віриами* (с. 277), *транспорту* (*хлібовоз, мотоцикл*), наприклад: ... *затаракотіла, мов трофейний мотоцикл, Фіскарешка* (с. 323); його частин (*паровозна кочегарка*), як-от: ... *баба загорілась, як паровозна кочегарка, й не було вже в світі сили, аби її остудити* (с. 325); *та пристрою для регулювання руху учасників дорожнього руху* (*світлофори*), як-от: ... *очі їй [Гітлерці] засвітилися, як варошські* (міські – Д.К.) *світлофори* (с. 152).

3. ЛСГ – назви частин споруд, матеріалів для будівництва і под. (*куполи храмів, стіна храму, вікно, ворота, скло*), наприклад: *Дерева буяли золотисто-червоним цвітом і здалеку нагадували розквітлі куполи маленьких храмів* (с. 304).

СП "нежива природа" утворюють такі ЛСГ:

1. ЛСГ – назви речовин (зокрема рідин) і матеріалів та ін. (*буришин, води, грудки золота, діаманти, мед, молоко, росиця, краплі роси, смарагди, сміття, смола, сніп соломи*), наприклад: *Пронизані сонцем ягоди [винограду] грають на кетягах буришином...* (с. 106). *Слова принцеси медом потекли по Фіскарешчиній душі* (с. 153); *Океанська гладінь застигла холодним склом* (с. 175); *Вмить у Кривуліні мільярдами смарагдів замерехкотіли-заіскрилися води* (с. 248).

2. ЛСГ – назви явищ природи і под. (*град, грім, дощ, злива, вулканна лава, промінь світла, перший сніг, сніговійниця, сніжинки, океанські хвилі*), наприклад: *У цій невимовній тиші долини святого Івана голос баби пролунав для агрономії як грім з ясного неба* (с. 136); *Фіскарешку вмить зірвало. Таких перчених, солоних, пекучих і ядучих слів, якими, немов градом, сипала навкруги Фіскарешка, не те що наші Небесі, а й навіть небеса над ними, ще не чули* (с. 161).

3. ЛСГ – локативи (*гора Ловачка, Помпея, міні-Троя, держава, інше місто, простори*): ... *гатикошаркою враз почало трусити, як Помпешю перед виверженням Везувію* (с. 137); *Наступного ранку наше обійстя нагадувало таку собі міні-Трою після дружнього візиту підступних греків* (с. 217).

4. ЛСГ – космоніми (*зорі, сонечко, тунгуський метеорит*), наприклад: [очі] *зблискували раз у раз, наче із нічного колодязя потонулі зорі* (с. 194); ... *я вже не зайшов, а тунгуським метеоритом влетів у хату...* (с. 231).

5. ЛСГ – гідроніми представлена лексемами *Дунай* та *джерело*, як-от: *Вони [ситі хмари] ... могутні і широкі, як наш добрий і щедрий нянько Дунай* (с. 64).

СП “абстрактність” презентоване лексемами з позитивним (*усмішка, щастя, реліквія*), наприклад: *І всі ці три слова [Богонько, Благодать, Спокій] виглядали достоту, як Щастя. А Щастя, звісно всім, схоже на мамчину радісну усмішку...* (с. 223), нейтральним (*доля, душа, вістка, надії*), наприклад: *...ось уже кілька років вежа стоїть одинока посеред чистого поля, наче надломлена доля* (с. 299); та негативним емоційним забарвленням (*біда, гріхи, печаль, смерть*), наприклад: *...так ненавиджу тебе, як свої гріхи* (с. 278).

СП “міфічні назви” представлене пейоративними міфонімами, зокрема фемінними демонімами (*відьма, вітерниця, привид святої Єлени, повітруля*), наприклад: *...баба [крутила] дідом, як відьма мітлою* (с. 79); *Із самого ранку прилетіла із Мукачева несподівано, як вітерниця, тітка Маргарита* (с. 156); та мускулінними (*чорт, чорти*), наприклад: *...я явився до школи забрьоханий з ніг до голови, як молодий чорт із хащі* (с. 33); ангелонімами (*янгол, янголик, янголятка*), наприклад: *...цілий тиждень я янголятком грівся під серцем...* (с. 104); а також соматизмом *сатанинське око*, як-от: *Порожня зіниця дула, немов сатанинське око, пронизувала кожне серце і заглядала в найпотемніші закомарки свої жертв* (с. 127).

СП “час” репрезентоване лексемами *ранок, останні години, початок дня, весна, осінь, зелена неділя*, наприклад: *Кожен ранок у нашому сімействі нагадує останні години Помпеї або початок нового дня на Новому ковчезі* (с. 61); *Він [майор] був ... рудий-рудий, як руська осінь* (с. 59); *...три слова – Богонько, Благодать, Спокій – тихо огорнули мене, як весна огортає дерево пахучим квітом* (с. 223).

Висновки й перспективи подальших досліджень. Якщо порівняти компаративеми за їхнім об’єктом і суб’єктом, то помітимо, що вони утворюють однакові семантичні поля. Щоправда, СП за значенням об’єкта порівняння відрізняються від СП за значенням суб’єкта порівняння і більшою кількістю номенів, і розмаїтістю ЛСГ. Найширше представленим у романі Д. Кешелі “Родаки” щодо об’єкта порівняння є СП “людина”. Це поле репрезентоване 136 найменуваннями, які можна віднести до п’яти таких ЛСГ: 1) персоніми; 2) соматизми; 3) назви відомих історичних осіб; 4) біблеїзми; 5) назви казкових персонажів; 6) назви груп людей. Дещо поступається за кількістю найменувань об’єктів порівняння СП “жива природа”. Його утворюють 124 найменування, які відносимо до п’яти таких ЛСГ: 1) флороніми; 2) зооніми (фауноніми та орнітоніми); 3) назви комах. СП “предмети, створені людиною” представлене 65 номенами, віднесеними до таких ЛСГ: 1) побутовізми; 2) назви транспорту, його частин, пристроїв, пов’язаних з регулюванням руху та назви сільськогосподарської техніки; 3) назви частин споруд та матеріалів. СП “нежива природа” представлене 32 найменуваннями, які поділяються між такими ЛСГ: 1) назви речовин і матеріалів; 2) назви явищ природи; 3) локативи; 4) космоніми; 5) гідроніми. Найменш уживаними як об’єкти порівняння є лексеми СП “абстрактність”, що реалізоване 11 прикладами уживання, СП “міфічні назви”, теж репрезентованого 10 номенами, та СП “час”, що утворене шістьма лексемами.

Для отримання цілісного уявлення про функційно-семантичні параметри порівняльних конструкцій аналізованого твору важливо також покласифікувати семантичні типи порівнянь залежно від суб’єкта та об’єкта порівняння, з’ясувати їхнє функційне навантаження, а також виявити ознаки, на основі яких автор буде порівняння й досягає потрібного стилістичного ефекту, – усе це становить перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

Баранник, Д. Х. (1980). Порівняльні конструкції в українській мові. *Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови* : зб. наук. праць. (6–16). Дніпропетровськ: ДДУ.

- Бондаренко, Л. Г. (2013). Порівняння у художньому дискурсі Марії Матіос (на матеріалі збірки "Нація. Одкровення"). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика"* : зб. наук. пр. XVII, 115-118.
- Волощук, Г. (2013). Порівняльні структури в польському та українському текстах Святого Письма ("Книга Псалмів" і "Книга Приповідок"). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 13. 29-32. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnuffl_2013_13_9
- Вороніна, Ю. В. (2011). Порівняння як елемент ідіостилу Люко Дашвар. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. XXIV (1), 425-433.
- Голоух, Л. В. (1996). Порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту (на матеріалі сучасної української історичної прози) (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ.
- Дуденко, О. Шевчук, І. Порівняльні конструкції української мови: до методики розрізнення порівнянь при вивченні в основній школі. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 56, 72-80.
- Заскалета, В. П. (2017). Порівняння як засіб увиразнення портретного опису персонажа (на матеріалі роману-колажу Дмитра Кешелі "Родаки"). *Проблеми зіставної семантики* : зб. наук. статей. 13 (81-87). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Заскалета, В. П. (2018). Типологія семантичних полів порівняння за значенням суб'єкта (на матеріалі роману-колажу Дмитра Кешелі "Родаки"). *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ*. Вип. 36. 47-56.
- Конторчук, Г. (2010). Структурно-семантичні особливості порівняльних конструкцій в історичній повісті Валерія Шевчука "Розсічене коло". *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 20, 261-270. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2010_20_32.
- Кучеренко, Н. (1996). Порівняння як засіб гумору в мовотворчості О. Черногуза. *Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку: зб. наук. праць*. Част. 2, 94-96.
- Мацько, Л. І. (2003). *Стилістика української мови* : підручник. Київ: Вища школа.
- Мацько, О. М. (2009). Порівняння як художній засіб у поезії Романа Скиби. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*: зб. наук. праць. 2, 99-103.
- Олексенко, В. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у творах Уласа Самчука Взято з <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/752/1/%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE.pdf>
- Межов, О. Г. (2006). Порівняльні синтаксеми і підрядні конструкції в поетичних творах Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність: зб. наук. пр.* 3, 291-301.
- Павленко, Є. І. (1970). Порівняння як граматична і стилістична категорія. *Мовознавство*. 3 (78-85).
- Павлюк, Т. П. (2009). Семантична структура порівняльного звороту в поетичному тексті. *Лінгвістика: зб. наук. пр.* 1, 146-152.
- Педченко, С. *Функціонально-семантичні параметри порівняльно-гіпотетичних часток*. Взято з http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1591
- Рошко, С. (2000). Проблема розрізнення підрядних порівняльних речень та порівняльних зворотів – членів простого речення. *Філологічні студії: науковий часопис*. 1, 188-193.
- Савицька, Л. (1985). В незнане вгвинчує мисль, як вихори спіральні (Порівняння в поезії М. Бажана) *Культура слова*. 29 (31-35). Київ: Наукова думка.
- Свашенко, А. О. (1988). Порівняння в прозі О. Кобилянської. *Творчість Ольги Кобилянської у контексті української і світової літератури (До 125-річчя з дня народження письменниці)* : Тези допов. і повід. наук. конф. 2, 102-103.

ДЖЕРЕЛО ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кешеля Д. (2016). *Родаки : роман-колаж*. Київ: ВЦ “Академія”.

REFERENCES

- Barannyk, D. Kh. (1980). Porivnial'ni konstruktсии v ukrains'kij movi. Doslidzhennia z hramatyky i hramatychnoi stylistyky ukrains'koi movy : zb. nauk. prats'. (6–16). Dnipropetrovs'k: DDU.
- Bondarenko, L. H. (2013). Porivniannia u khudozhn'omu dyskursi Marii Matios (na materialii zbirky “Natsiia. Odkrovennia”). *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriiia “Linhvistyka”* : zb. nauk. pr. KhVII, 115-118.
- Voloschuk, H. (2013). Porivnial'ni struktury v pol's'komu ta ukrains'komu tekstakh Sviatoho Pys'ma (“Knyha Psalmiv” i “Knyha Prypovidok”). *Naukovyj visnyk Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo*. 13. 29-32. Vziato z http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufl1_2013_13_9
- Voronina, Yu. V. (2011). Porivniannia iak element idiostyliu Liuko Dashvar. Aktual'ni problemy slovians'koi filolohii. *KhKhIV* (1), 425-433.
- Holoiukh, L. V. (1996). Porivniannia iak struktarno-stylistychnyj komponent khudozhn'oho tekstu (na materialii suchasnoi ukrains'koi istorichnoi prozy) (Avtoref. dys. kand. filol. nauk). Kyiv.
- Dudenko, O. Shevchuk, I. Porivnial'ni konstruktсии ukrains'koi movy: do metodyky rozrinnennia porivnian' pry vyvchenni v osnovnij shkoli. *Psykhologo-pedahohichni problemy sil's'koi shkoly*. 56, 72-80.
- Zaskaleta, V. P. (2017). Porivniannia iak zasib uvyraznennia portretnoho opysu personazha (na materialii romanu-kolazhu Dmytra Kesheli “Rodaky”). *Problemy zistavnoi semantyky* : zb. nauk. statej]. 13 (81-87). Kyiv: Vyd. tsentr KNLU.
- Zaskaleta, V. P. (2018). Typolohiia semantychnykh poliv porivniannia za znachenniam sub'iekta (na materialii romanu-kolazhu Dmytra Kesheli “Rodaky”). *Naukovyj visnyk kafedry YuNESKO KNLU. Vyp. 36*. 47-56.
- Kontorchuk, H. (2010). Struktarno-semantychni osoblyvosti porivnial'nykh konstruktсий v istorichnij povisti Valerii Shevchuka “Rozsichene kolo”. *Volyn'-Zhytomyrshyna. Istoryko-filolohichnyj zbirnyk z rehional'nykh problem*. 20, 261-270. Vziato z http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2010_20_32.
- Kucherenko, N. (1996). Porivniannia iak zasib humoru v movotvorchosti O. Chornohuza. *Skhidnoslov'ians'ki movy v ikh istorichnomu rozvytku*: zb. nauk. prats'. Chast. 2, 94-96.
- Mats'ko, L. I. (2003). *Stylistyka ukrains'koi movy : pidruchnyk*. Kyiv: Vyscha shkola.
- Mats'ko, O. M. (2009). Porivniannia iak khudozhnij zasib u poetytsi Romana Skyby. *Naukovyj chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo)*: zb. nauk. prats'. 2, 99-103.
- Oleksenko, V. Funktsional'no-semantychnyj status porivnial'nykh konstruktсий u tvorakh Ulasa Samchuka Vziato z <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/752/1/%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE.pdf>
- Mezhov, O. H. (2006). Porivnial'ni syntaksemy i pidriadni konstruktсии v poetychnykh tvorakh Lesi Ukrainky. *Lesia Ukrainka i suchasnist'*: zb. nauk. pr. 3, 291–301.
- Pavlenko, Ye. I. (1970). Porivniannia iak hramatychna i stylistychna katehoriia. *Movoznavstvo*. 3 (78-85).
- Pavliuk, T. P. (2009). Semantychna struktura porivnial'noho zvorotu v poetychnomu teksti. *Linhvistyka*: zb. nauk. pr. 1, 146-152.
- Pedchenko, S. Funktsional'no-semantychni parametry porivnial'no-hipotetychnykh chastok. Vziato z http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1591

- Roshko, S. (2000). Problema rozrznennia pidriadnykh porivnial'nykh rechen' ta porivnial'nykh zvorotiv – chleniv prostoho rechennia. Filolohichni studii: naukovyj chasopys. 1, 188-193.
- Savyts'ka, L. (1985). V neznane vhvynchuj mysl', iak vykhory spiral'ni (Porivniannia v poezii M. Bazhana) Kul'tura slova. 29 (31-35). Kyiv: Naukova dumka.
- Svashenko, A. O. (1988). Porivniannia v prozi O. Kobylans'koi. Tvorchist' Ol'hy Kobylans'koi u konteksti ukrains'koi i svitovoi literatury (Do 125-richchia z dnia narodzhennia pys'mennytsi) : Tezy dopov. i povid. nauk. konf. 2, 102-103.

DZHERELO ILYUSTRATYVNOHO MATERIALU

Keshelia D. (2016). Rodaky : roman-kolazh. Kyiv: VTs "Akademiia".

Дата надходження до редакції 07.03.2018 р.

Ухвалено до друку 27.04.2018 р.